

Колодійчук А.В., Решко Е.Ю., Бегун Е.І.,

ІНФРАСТРУКТУРА РИЗИК-ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

У статті встановлено, що всі економічні інновації пов'язані з ризиком, а інфраструктура ризик-інвестування охоплює новітні просторові організаційні форми у промисловості, серед яких провідне місце належить бізнес-інкубаційним структурам, які реалізують венчурну функцію підприємств. У дослідженні здійснена оцінка обмежувальних факторів розвитку бізнес-інкубаторів, найважливішими серед яких визначено наступні: відсутність дієвої державної політики стимулювання розвитку бізнес-інкубаторів, дефіцитність фінансових ресурсів, нерозуміння багатьма ринковими суб'єктами ролі бізнес-інкубаторів як джерел утворення підприємницького середовища. Розроблено пропозиції щодо адаптації зарубіжного досвіду побудови бізнес-інкубаторів в Україні.

Ключові слова: ризик, інвестування, бізнес-інкубатори, просторові організаційні форми, ринок, кон'юнктура, підприємництво, інфраструктура.

Постановка проблеми. Всі інновації в економіці пов'язані з ризиком. Інфраструктура ризик-інвестування охоплює новітні просторові організаційні форми у промисловості. Зараз поміж сучасних просторових організаційних структур провідну роль в індустрії займають бізнес-інкубатори, які реалізують венчурну функцію підприємств. Модель бізнес-інкубування у розвинутих країнах показала себе не лише як високоефективний інструмент прогресу підприємницької сфери, але й потужний важіль стимулювання інноваційної діяльності у бізнесі. Незважаючи на те, що в Україні створені та функціонують низка бізнес-інкубаторів, вони знаходяться лише на стадії зародження. Тому вітчизняні умови утворення і діяльності бізнес-інкубаторів потребують вивчення і апробації передового світового досвіду протікання бізнес-інкубаторного руху.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми територіальної організації промисловості є перманентно актуальними. В різний час такими дослідженнями займалися: І. Ізард, А. Леш, І. Маєргойз, А. Пробст, Я. Фейгін, В. Кістанов, М. Утенков та ін. Не залишалися осторонь і представники Львівської школи регіоналістики (Долішній М.І., Злупко С.М.,

Шаблій О.І., Шевчук Л.Т. та ін.).

Мета статті – дослідити особливості розвитку інфраструктури ризик-інвестування в Україні.

Опис основного матеріалу дослідження. Під бізнес-інкубатором ми матимемо на увазі організацію, яка надає комплекс послуг (бухгалтерських, юридичних, консалтингових, інформаційних, орендних, адміністративно-технічних) новим підприємницьким суб'єктам на умовах, які сприятимуть пристосуванню їх до ринкової кон'юнктури. Бізнес-інкубатори відіграють важливу роль в покращенні діяльності організації, адже забезпечують надання послуг за нижчими від ринкового рівня цінами. Інноваційний бізнес-інкубатор – бізнес-інкубатор, діяльність якого спрямована на каталізування трансферу інновацій, створення венчурних структур. Інноваційні бізнес-інкубатори надають всебічну підтримку молодим інноваційно активним підприємствам.

Як показує зарубіжний досвід, найбільш успішними є американська, європейська та азійська моделі бізнес-інкубаторів.

Отже, для початку з'ясуємо суть американської моделі. Як відомо, перші передумови для створення бізнес-інкубаторів з'явилися у США ще наприкінці XIX початку XX століть. Тоді ж і були сформовані основні принципи роботи бізнес-інкубаторів. Перший сучасний бізнес-інкубатор – Batavia Industrial Center був створений у 1959 р. саме у Сполучених штатах Америки. Основним завданням його створення було збільшення зайнятості населення у економічно-депресивному місті.

Основними передумовами для створення перших бізнес-інкубаторів стали:

©**Колодійчук А.В.**, кандидат економічних наук, доцент, доцент Ужгородського торговельно-економічного інституту Державного торговельно-економічного університету;

Решко Е.Ю., бакалавр, економічний факультет, ДВНЗ “Ужгородський національний університет”

Бегун Е.І., магістр, економічний факультет, ДВНЗ “Ужгородський національний університет”

1) пропозиція зі сторони власників невикористовуваних виробничих приміщень, які прагнули передати їх для потреб малих підприємств;

2) державна фінансова підтримка інноваційних проектів;

3) пропозиція ресурсів зі сторони підприємців-інвесторів, які прагнули їх вкласти у перспективні бізнес-проекти.

У другій половині ХХ століття спостерігається тенденція до зростання загальної чисельності бізнес-інкубаторів. На сьогоднішній день їх кількість у сполучених штатах складає близько півтори тисячі. Слід також зазначити, що з розвитком інтернет технологій у 1990-х роках почали створюватись «інтернет-інкубатори». Не дивлячись на те, що економічний розвиток постійно супроводжувався різного роду кризовими явищами, за весь період, кількість інтернет-інкубаторів постійно збільшувалась. Це можна пояснити тим, що, по-перше, держава активно підтримувала і стимулювала їх розвиток, а по-друге, високою дохідністю самих інкубаторів. Як свідчать дані National Business Incubation Association понад 87% підприємств, які скористалися допомогою та можливостями бізнес-інкубаторів, і сьогодні продовжують успішно функціонувати на ринку. А в разі відсутності такої підтримки з боку бізнес-інкубаторів їх частка знижується до 50%. Слід зазначити, що бізнес-інкубатори не формують сприятливе середовище для успішного ведення бізнесу, вони можуть бути лише каталізаторами економічних процесів.

Серед найбільш успішних бізнес-інкубаторів у США можна виділити наступні:

- бізнес-інкубатор для реалізації софтових та інтернет-проектів Alpha Lab у Пенсільванії.
- бізнес-інкубатор для технічної підтримки високотехнологічних компаній FFVC у Північній Кароліні,
- бізнес-інкубатор для допомоги підприємцям-початківцям Affinity Lab у Вашингтоні,

Крім того, для американської моделі характерна успішна схема створення технопарків з офісних центрів підприємств, що вийшли з бізнес-інкубаторів, а в окремих випадках – з перспективою перетворення їх у технополіси.

Європейська модель бізнес-інкубування також себе зарекомендувала. Її особливості диференціюються залежно від країни. У Фінляндії наявність значної кількості бізнес-інкубаторів (у країні на одного жителя припадає

найбільше бізнес-інкубаторів) забезпечила стабільне економічне зростання країни, а самі бізнес-інкубатори стали, з одного боку, ефективним механізмом створення нових промислових підприємств, а з іншого – одними з ключових центрів консолідації зусиль різних суб'єктів (підприємств, університетів тощо) для активізації інноваційної діяльності. У Швеції широко впроваджується концепція внутрішніх бізнес-інкубаторів, що створюються і розвиваються всередині великих промислових підприємств, транснаціональних корпорацій. Шведський досвід показав, що бізнес-інкубатори можуть бути ефективним інструментом розвитку бізнес-середовища промислових підприємств, місцем генерування і впровадження інноваційних ідей на базі великих компаній. У країні нараховуються близько 80 бізнес-інкубаторів, більшість з яких ІТ-спрямування, проте існують тенденції на їх переорієнтування зі сфери промислового виробництва, яке переноситься у країни третього світу, на сферу послуг (туризм, переробка відходів) у зв'язку із посиленням екологічних вимог [12].

Отже, за таких умов для шведських підприємців (екологічно безпечних малих промислових підприємств) основну позицію займає не технічна підтримка, а бізнес консультування. Також властивою фінській та шведської моделей бізнес-інкубування є заохочення державою комерціалізації наукових проектів студентів та викладачів зі збереженням за ними права інтелектуальної власності на їх розробки.

В Італії бізнес-інкубатори виконують функції центрів зайнятості, середовища впровадження інноваційних ідей та підтримки малого бізнесу, джерел новітніх технологічних розробок та центрів прикладання надлишкової робочої сили для великих корпорацій. Варто також зауважити, що в Італії “вирощені” в бізнес-інкубаторах малі інноваційні підприємства забезпечують діяльність великих промислових корпорацій в частині інновацій. Найбільшим італійським бізнес-інкубатором є “BIC Liguria”, основні напрями функціонування якого наступні: розвиток регіону Лігурії, підтримка стартів і розширення бізнес-проектів, управління проектами, підтримка трансферу технологій і підприємництва із залученням науковців Генуезького університету. “BIC Liguria” входить до складу європейської мережі підтримки інноваційного підприємництва EBN, що нараховує понад 200 центрів у Європі. Бізнес-інкубатор “Лігурія” надає 3 види послуг: логістичні, консультаційні та фінансову

допомогу (в частині залучення іноземних інвестицій співпрацює з національною агенцією “Invitalia”) [11].

Ознакою німецької моделі розробки та безпосередньо роботи бізнес-інкубаторів є:

1) хороший ступінь кваліфікації нових бізнесменів (лише 5% підприємств, які створені у бізнес-інкубаторах, знаходяться в дефолті);

2) переорієнтація бізнес-інкубаторів з інноваційної сфери на сферу підтримки малого і середнього підприємництва. Друга особливість пов'язана з тим, що у Німеччині бізнес-інкубатори розглядають насамперед як інструмент прискорення регіонального соціально-економічного розвитку.

У Німеччині перший бізнес-інкубатор був створений на базі Технічного університету у Берліні у 1983 році.

Доцільно розглянути і азійську модель, яка в основному представлена в Китайській народній республіці. До основних рис китайських бізнес-інкубаторів слід віднести:

1) Масштабність. Китайські бізнес-інкубатори є операторами великої кількості бізнесових структур.

2) Бізнес-інкубатори в Китаї широко використовують досвід американської моделі

бізнес-інкубування.

Значних успіхів у підтримці бізнесу та стимулюванні інноваційної діяльності також досягли моделі бізнес-інкубаторів і в ряді інших країн: Бразилії, Індії, ПАР та ін., однак тут ще бізнес-інкубаторний рух не набув такого поширення як в згаданих вище країнах.

Щодо України, то у нас створено близько 70 бізнес-інкубаторів, які являють собою переважно неприбуткові організації. Проте серед великої кількості бізнес-інкубаторів лише приблизно півтора десятка продовжують успішно функціонувати і надавати свої послуги. До когорти ефективно функціонуючих «інкубаторів» відносять “Харківські технології”, бізнес-інкубатор Херсонської торговельно-промислової палати, “Білоцерківський бізнес-інкубатор”, “Львівська політехніка”, Івано-Франківський, Хмельницький бізнес-інкубатори та ін. До “новачків”, які стали на шлях розвитку і досить непогано зарекомендували себе можна віднести бізнес-інкубатор НТУУ “КПІ”, “Happy Farm”, “EastLabs”. У таблиці 1 наведено послуги, які надаються українськими бізнес-інкубаторами, зареєстрованими у базі даних Української Асоціації бізнес-інкубаторів і інноваційних центрів (УАБІЦ).

Таблиця 1

Послуги українських бізнес-інкубаторів, зареєстрованих у базі даних УАБІЦ*

Сфера діяльності	Кількість бізнес-інкубаторів	Найменування бізнес-інкубаторів
Захист інтересів підприємців	1	“Бізнес-інкубатор Тернопільщини” (м. Тернопіль)
Надання консультаційних послуг	9	Вінницький бізнес-інкубатор (м. Вінниця), Фонд Київський Бізнес-Інкубатор (м. Київ), ТОВ “Бізнес-інкубатор” (м. Київ), Одеський молодіжний бізнес-інкубатор “Мегаполіс” (м. Одеса), Молодіжний бізнес-інкубатор Рівненського обласного молодіжного центру праці (м. Рівне), Рівненський інноваційний бізнес-інкубатор (м. Рівне), БІ “Кальміус” (м. Маріуполь), Бізнес-інкубатор м. Славутич (м. Славутич), Громадська організація “Полтавський бізнес-інкубатор” (м. Полтава)
Надання площ / приміщень	3	Вінницький бізнес-інкубатор (м. Вінниця), Рівненський інноваційний бізнес-інкубатор (м. Рівне), Київська ВП “Бізнес – інкубатор” “Агентства з розвитку бізнесу в м. Славутич” (м. Славутич)
Організація діяльності підприємств	7	Вінницький бізнес-інкубатор (м. Вінниця), Фонд Київський Бізнес-Інкубатор (м. Київ), ТОВ “Бізнес-інкубатор” (м. Київ), Молодіжний бізнес-інкубатор Рівненського обласного молодіжного центру праці (м. Рівне), Рівненський інноваційний бізнес-інкубатор (м. Рівне), “Бізнес-інкубатор Тернопільщини” (м. Тернопіль), Хмельницький бізнес-інкубатор (м. Хмельницький)

Продовження таблиці 1

Надання офісних послуг	4	Молодіжний бізнес-інкубатор Рівненського обласного молодіжного центру праці (м. Рівне), Рівненський інноваційний бізнес-інкубатор (м. Рівне), “Бізнес-інкубатор Тернопільщини” (м. Тернопіль), Бізнес-інкубатор м. Славутич (м. Славутич)
Надання рекламно-інформаційних послуг	2	ТОВ “Бізнес інкубатор” (м. Київ), Одеський молодіжний бізнес-інкубатор “Мегаполіс” (м. Одеса)
Всього	26	–

* складено авторами за [6]

Як видно з таблиці 1, найбільш універсальним за видами послуг, що надаються підприємствам (і що найбільш важливо надання фінансово-кредитної підтримки підприємницьким проектам), є Рівненський інноваційний бізнес-інкубатор у м. Рівному.

Одним із найбільш успішних українських бізнес-інкубаторів інноваційного спрямування є бізнес-інкубатор “Центр розвитку малого бізнесу “Харківські технології”, який був заснований 1998 року на базі НТК “Інститут монокристалів” у місті Харкові в рамках міжурядової Американсько-Української Програми. Основна мета діяльності бізнес-інкубатора полягає у сприянні технологічноорієнтованому підприємництву, комерціалізації наукомістких розробок, розвитку в Україні інноваційної діяльності. Пріоритетними напрямками його діяльності є: надання послуг і можливостей інноваційного бізнес-інкубатора; курси підвищення кваліфікації у сфері інноваційного бізнесу; фінансова підтримка інноваційних проектів; консультаційні послуги (створення підприємств, розробка інноваційних проектів та бізнес-планів, маркетингові дослідження); участь у міжнародних проектах сприяння розвитку підприємництва. У бізнес-інкубаторі “Центр розвитку малого бізнесу “Харківські технології” за весь період його існування підготовлено близько 1600 фахівців, а сам Центр обслуговував понад 300 підприємств з м. Харкова та Харківської області, серед яких, наприклад, АТ “Хартрон”, СП “Амкріс-Ейч Лімітед”, АТ “Автрамат”, АТ “Точмедприлад” та інші [10].

Бізнес-інкубатор “Харківські технології” бере також активну участь у таких міжнародних проектах сприяння розвитку підприємництва, як BizPro (Програма бізнес-тренінгів проекту БІЗПРО), InfoDev (Ініціатива інкубаторів), ISTOK-SOYUZ (Технології інформаційного суспільства – шлях до відкритого знання для Східної Європи і Середньої Азії), SABIT (Спеціальна Програма ділових стажувань у США), PUM (Дослідні експерти із Нідерландів), BOOST-IT (Створення постійної об’єднаної мережі для стимулювання участі інкубованих малих і середніх підприємств в інноваційних процесах в контексті завдань 7-ї Рамкової

програми ЄС).

Важливим елементом інноваційної інфраструктури виступають також логістичні центри, що здійснюють координацію управління логістичним забезпеченням реалізації промислових інноваційних проектів. Логістичні центри виникли з складських центрів в результаті набуття ними нових логістичних функцій. Головні функції логістичних центрів такі: складування – власне за логістичним центром збереглася ця ключова функція складського центру; бізнес-комерційна – за дорученням власників промислової інноваційної продукції логістичні центри здійснюють перерозподіл товарних потоків у регіоні свого локалізування; координаційно-організаційна – організування транспортно-логістичного обслуговування інноваційної діяльності промислових підприємств, координація діяльності транспортних підприємств і посередників; обліково-аналітична – моніторинг логістичної системи забезпечення інноваційного розвитку галузей промисловості, стандартизація і сертифікація логістичних послуг, аналізування основних вантажопотоків.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Аналіз діяльності українських бізнес-інкубаторів дозволяє констатувати наступне: по-перше, в Україні можливе успішне функціонування бізнес-інкубаторів, якщо буде вирішена проблема з фінансовим забезпеченням, а розглянутий бізнес-інкубатор у Харкові – приклад успішного іноземного інвестування в українську економіку, і по-друге, успішність харківського бізнес-інкубатора – яскравого прикладу точкового полюсу розвитку інноваційного підприємництва у регіоні свого локалізування – швидше виняток із загального стану даної сфери в межах країни, ніж тенденція. Серед головних причин низьких темпів впровадження у економіку української моделі бізнес-інкубування від закордонних аналогів є: 1) законодавчо неврегульована і регламентована діяльність бізнес-інкубаторів; 2) відсутність власних фінансових ресурсів бізнес-інкубаторів; 3) не ефективна державна політика щодо залучення інвестицій у розвиток бізнес-інкубаторів; 4) не врегульовано питання

отримання землі під розміщення на них бізнес-інкубаторів; 5) нерозвиненість систем венчурного фінансування в Україні; 6) неефективні механізми імплементації інновацій в українську економіку.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амоша О. Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та рішення. *Економіст*. 2005. №6. С. 28-32.
2. Ансофф И. *Новая корпоративная стратегия*. СПб.: Питер, 1999. 416 с.
3. Антонюк Л. Л., Поручник А. М., Савчук В. С. *Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації*: монографія. К.: КНЕУ, 2003. 394 с.
4. Гаврилко П. П., Колодійчук А. В., Важинський Ф. А., Индус К. П. *Міжнародні фінанси і фінансовий менеджмент в задачах та прикладах*: навчальний посібник. Львів: Вид-во ННБК "АТБ", 2020. 161 с.
5. Гаврилко П. П., Колодійчук А. В., Лазур С. П., Важинський Ф. А. *Міжнародна економіка в таблицях, схемах, формулах, задачах і прикладах*: навчальний посібник. Львів: Вид-во ННБК "АТБ", 2019. 258 с.
6. Інфраструктура підтримки малого та середнього підприємництва. Бізнес-інкубатори. *Українська Асоціація бізнес-інкубаторів і інноваційних центрів*: офіційний сайт. 2022. URL: <http://www.novekolo.info/index.php/ua/>
7. Колодійчук А. В., Молнар О. С., Рибаківа Л. П., Ценклер Н. І., Югас Е. Ф. *Міжнародне підприємництво*: підручник. Львів: Вид-во ННБК "АТБ", 2022. 191 с.
8. Колодійчук А. В., Гуштан Т. В., Молнар О. С., Василюха Н. В., Чобаль Л. Ю. *Міжнародні перевезення в міжнародній економіці*: підручник. Львів: Вид-во ННБК "АТБ", 2021. 189 с.
9. Колодійчук А. В., Чобаль Л. Ю., Молнар О. С., Данило С. І. *Транснаціональні корпорації в таблицях і схемах*: навч. посібник. Львів: Вид-во ННБК "АТБ", 2020. 182 с.
10. Центр "Харьковские Технологии": офіційний сайт. 2022. URL: <http://www.kt.kharkov.ua>
11. Bic Liguria: una realtà a supporto di aspiranti imprenditori e piccoli imprenditori. *Iolavoroliguria.it*: Website. 2016. URL: <http://www.iolavoroliguria.it/IoLavoro/Docs/lavoro/lavorareinproprio/avviare>
12. Katra ieguldītā eiro atdeve – desmit eiro valsts maciņā. *Dienas Bizness*: Website. 02.07.2012. URL: <http://www.db.lv/>

REFERENCES

1. Amosha, O. (2005). Innovatsiynny shlyakh rozvytku Ukrayiny: problemy ta rishennya [Innovative way of development of Ukraine: problems and solutions]. *Ekonomist – Economist*, 6, 28-32. [in Ukrainian].
2. Ansoff, I. (1999). *Novaya korporativnaya strategiya [New corporate strategy]*. SPb.: Peter. [in Russian].
3. Antonyuk, L. L., Poruchnyk, A. M., & Savchuk, V. S. (2003). *Innovatsiyni: teoriya, mekhanizm rozrobky ta komertsializatsiyni [Innovations: theory, mechanism of development and commercialization]*. Kyiv: KNEU. [in Ukrainian].
4. Havrylko, P. P., Kolodiychuk, A. V., Vazhynskyy, F. A., & Indus, K. P. (2020). *Mizhnarodni finansy i finansovyy menedzhment v zadachakh ta prykladakh [International Finance and Financial Management in Problems and Examples]*: Textbook. Lviv: ATB Publishing. [in Ukrainian].
5. Havrylko, P. P., Kolodiychuk, A. V., Lazur, S. P., & Vazhynskyy, F. A. (2019). *Mizhnarodna ekonomika v tablytsyakh, skhemakh, formulakh, zadachakh I prykladakh [International Economics in Tables, Schemes, Formulas, Problems and Examples]*: Textbook. Lviv: ATB Publishing. [in Ukrainian].
6. Infrastruktura pidtrymky maloho ta seredn'oho pidpryyemnytstva. Biznes-inkubatory [Infrastructure to support small and medium enterprises. Business incubators] (2022). *Ukrainian Association of Business Incubators and Innovation Centers*: Official website. Retrieved from <http://www.novekolo.info/index.php/en/> [in Ukrainian].
7. Kolodiychuk, A. V., Molnar, O. S., Rybakova, L. P., Tsenkler, N. I., & Yuhas, E. F. (2022). *Mizhnarodne pidpryyemnytstvo [International entrepreneurship]*: Textbook. Lviv: ATB Publishing [in Ukrainian].
8. Kolodiychuk, A. V., Hushtan, T. V., Molnar, O. S., Vasylykha, N. V., & Chobal, L. Yu. (2021). *Mizhnarodni perevezennya v mizhnarodniy ekonomitsi [International transportation in the international economy]*: Textbook. Lviv: ATB Publishing [in Ukrainian].
9. Kolodiychuk, A. V., Chobal, L. Yu., Molnar, O. S., & Danylo, S. I. (2020). *Transnatsional'ni korporatsiyni v tablytsyakh I skhemakh [Transnational corporations in tables and diagrams]*: Textbook. Lviv: ATB Publishing. [in Ukrainian].
10. *Kharkiv Technologies Center*: Official website (2022). Retrieved from <http://www.kt.kharkov.ua> [in Russian].
11. Bic Liguria: una realtà a supporto di aspiranti imprenditori e piccoli imprenditori (2016). *Iolavoroliguria.it*: Website. Retrieved from <http://www.iolavoroliguria.it/IoLavoro/Docs/lavoro/lavorareinproprio/avviare> [in Italian].
12. Katra ieguldītā eiro atdeve – desmit eiro valsts maciņā (2012, Jul 02). *Dienas Bizness*: Website. Retrieved from <http://www.db.lv/> [in Latvian].

Отримано 03.03.2022